

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. Розкрито поняття "економічна глобалізація". Проаналізовано основні проблеми економічної глобалізації, а також досліджено роль транснаціональних корпорацій та прямих іноземних інвестицій у розвитку глобалізації та її вплив на економіки країн світу.

Аннотация. Раскрыто понятие "экономическая глобализация". Проанализированы основные проблемы экономической глобализации, а также исследована роль транснациональных корпораций и прямых иностранных инвестиций в развитии глобализации и ее влияние на экономики стран мира.

Annotation. The concept of "economic globalization" is revealed. The main problems of economic globalization are analyzed. Also the role of transnational corporations and foreign direct investment in the development of globalization and its impact on the economies of the world are investigated.

Ключові слова: економічна глобалізація, транснаціональні корпорації, потоки прямих іноземних інвестицій, рух капіталу.

Глобалізація – це процес, інтерес до якого з боку економістів і вчених в останні десятиріччя постійно зростає. Починаючи з другої половини ХХ століття політична, економічна, соціальна та культурна сфери знаходяться під дедалі зростаючим впливом глобалізації. Саме тому обрана тема є досить актуальною.

Цю проблему досліджували такі вчені: М. Кастельс, М. Арчер, Б. Тернер, Грінін Л. Е., А. Сміт, П. Баклі, Р. Робертсон та ін.

Метою дослідження є аналіз основних проблем та передумов економічної глобалізації; дослідження впливу глобалізації на економіки країн, що розвиваються, а також обґрунтування ролі транснаціональних корпорацій (ТНК) та прямих іноземних інвестицій у розвитку економічної глобалізації.

Незважаючи на бажання урядів, глобалізація охоплює кожну країну. Вона об'єднує національні економіки різних держав, незалежно від їхнього географічного положення, економічної та політичної ситуації, культури та релігії. В умовах такого високого рівня глобалізації з часом дедалі більше ускладнюється розвиток одних країн за рахунок інших [1, с. 3].

Спочатку, глобалізацію пов'язували зі швидким розвитком комунікаційних та інформаційних технологій, унаслідок чого нездоланні раніше національні стереотипи та межі між державами поступово почали стиратися. Культура та соціальне становище різних країн стало більш зрозумілим, "ближчим" навіть для держав, що знаходяться у різних куточках світу. Та це був лише перший крок назустріч глобалізації.

Наступними кроками в цьому напрямі були: об'єднання країн задля вирішення глобальних екологічних проблем, що з кожним роком стають дедалі гострішими, та, нарешті, інтеграція, "взаємопроникнення" національних економік усіх без винятку країн світу. Цьому процесу сприяли торгівля, глобальні інформаційні мережі, рух фінансових потоків, інтернаціоналізація виробництва та необхідність обміну знаннями та технологічними досягненнями.

Економічна глобалізація пов'язана з відкриттям національних економік та кордонів країн для вільного руху міжнародних капіталів, зменшенням впливу держави на національну економіку, інтернаціоналізацією міжнародного господарства, розвитком енергетичної складової світового господарства, розвитком інноваційної складової та політичної інституціоналізації міжнародного господарства. Також помітну роль у економічній глобалізації відіграють транснаціональні корпорації (ТНК), розташування найбільших з яких можна побачити на рис. 1 (кількість ТНК у певних країнах) та їхню частку (у відсотках) – на рис. 2 [2, с. 2].

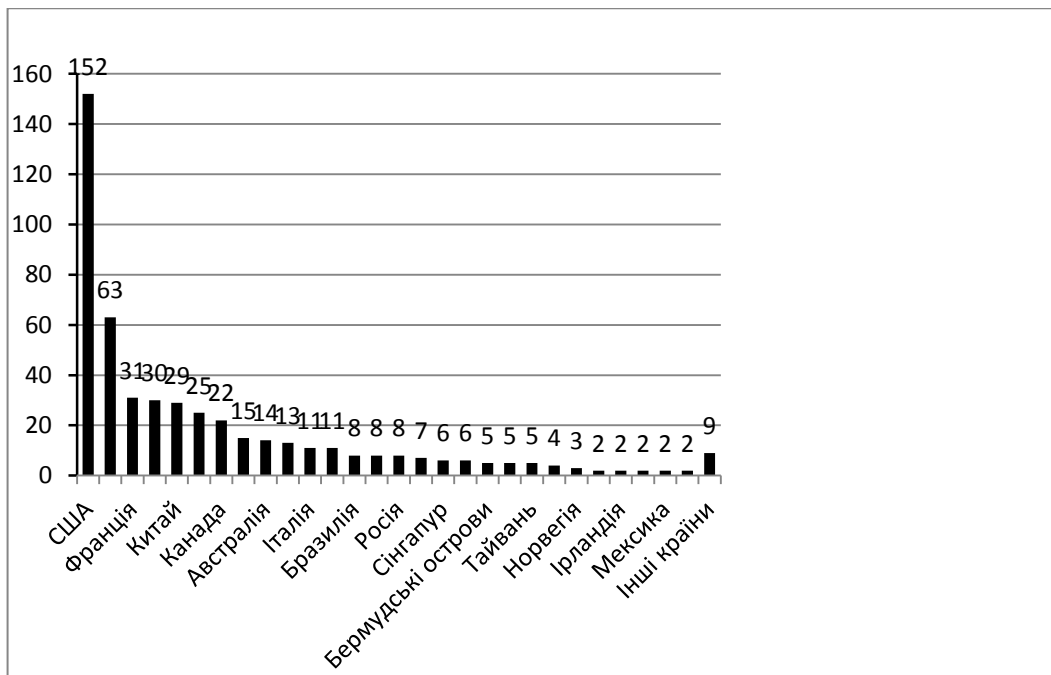

Рис. 1. Розташування 500 найбільших ТНК

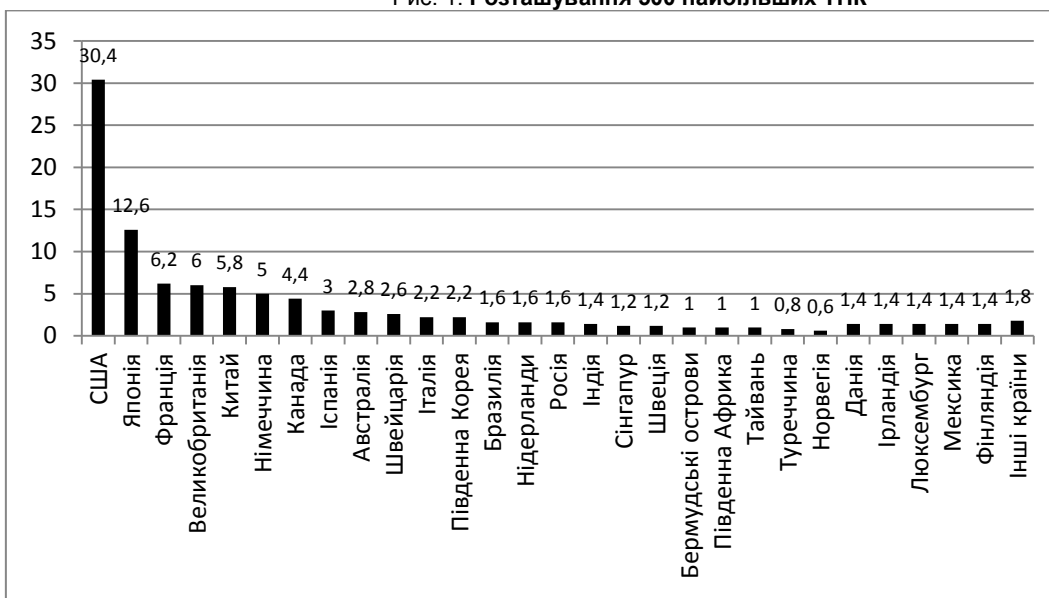

Рис. 2. Частка розташування найбільших ТНК

На цих діаграмах наочно продемонстровано асиметрію напрямку руху світових капіталів та, як наслідок, нерівномірність розподілу світового ВВП.

Аналізуючи дані рис. 1 та 2, можна дійти висновку, що найвпливовіші економічно розвинені країни мають найбільшу кількість ТНК не випадково. Саме через ТНК ці країни мають доступ до національних ринків та фінансових, трудових і сировинних ресурсів країн зі слабкішою, порівняно з ними, економікою країн, що розвиваються.

Не дивно, що країни-власниці найбільших ТНК зазвичай перемагають у конкурентній боротьбі, частка їхнього прибутку набагато вища від частки вкладеного капіталу. Такі країни, в першу чергу, виграють від перебування на їхній території транснаціонального капіталу, бо саме тут і буде проявлятися найбільший ефект його діяльності. У той же час ці держави, маючи вагомий конкурентні переваги, створюють найбільш сприятливі умови для формування та "віддачі потенціалу" своїх могутніх ТНК. Не можна також забувати і про ту обставину, що у високорозвиненій державі ТНК знаходять не лише важливі для них виробничо-технологічні переваги, а й ту стабільність, яка захищатиме від випадковостей не лише застосований капітал та отриманий прибуток, але і власність. Підтвердження цієї тенденції можна побачити на рис. 1 та 2.

В умовах глобалізації кордони всіх країн мають бути відкритими для вільного руху капіталу, але через це нерідко страждали економіки країн, що розвиваються. Міжнародний валютний фонд (МВФ), економісти Заходу та країн Європи стверджували, що винними в цих проблемах є самі постраждалі країни, а фінансові кризи, що виникали через ці проблеми, не можуть досягти глобального, міжнародного масштабу. Уряди країн, що постраждали від світових фінансових потоків, були звинувачені в тому, що вони не зуміли прийняти правильні рішення щодо збудування "правильної", необхідної саме для конкретної країни і конкретної ситуації політики. Були навіть запропоновані деякі заходи, серед яких були такі: розумне регулювання фінансових потоків, кредитно-грошовий

контроль та доцільні бюджетні обмеження. Вважалося, що це могло б допомогти цим країнам одержати вигоду від вільного руху капіталу, а не страждати від криз натомість [3, с. 1].

Зрозуміло, що економічно розвинені країни були впевнені в тому, що проблеми у країнах, що розвиваються, полягають саме у внутрішній політиці цих країн, а не спричинені переміщенням капіталу в міжнародних масштабах, і що вирішення цих проблем знаходиться у реформах на національному рівні, тобто не стосується контролю за міжнародним рухом капіталу.

Така ситуація продовжувалася до 2008 року, саме тоді міжнародна фінансова криза докорінно змінила ставлення до виникнення економічних проблем унаслідок глобального переміщення капіталу. Тоді, коли жертвами глобалізації у фінансовій сфері стали економічно розвинені країни, стало зрозуміло, що проблема сягає своїм корінням до нестабільності у фінансовій системі у світовому масштабі та, зокрема, до "безконтрольних", вільних фінансових потоків [3, с. 1].

Багато відомих економістів стверджують, що диспропорції у структурі міжнародної економіки викликані саме вільним рухом капіталу. Очевидно, що потоки капіталу розподіляються за економіками різних країн нерівномірно, цей факт підтверджує становище країн, що розвиваються, на міжнародному ринку капіталів. Одним з показників стану економіки держави є валовий внутрішній продукт (ВВП). Порівняння показників ВВП різних країн надано на рис. 3. Рівень ВВП на даній гістограмі взятий за даними МВФ станом на 2012 рік. На ній чітко продемонстрована асиметрія поділу світового ВВП між країнами.

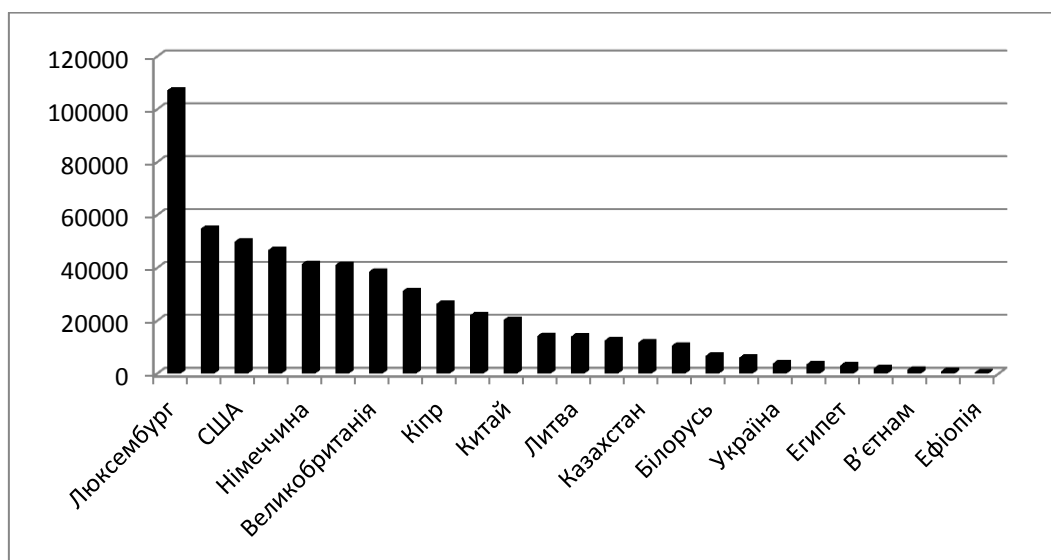

Рис. 3. Порівняння країн за рівнем ВВП на душу населення за станом на 2012 рік (дол. США)

Із наведеного можна зробити висновок, що нерівномірність концентрації фінансових капіталів у різних країнах світу є однією з найвагоміших, найбільш характерних рис економічної глобалізації. Фінансовий капітал розглядається саме через те, що він є цілком мобільним і займає більш вигідне становище, ніж, наприклад, промисловий капітал. Дійсно, якщо порівняти ці два види капіталу, то стає зрозуміло, що, наприклад, вже побудований завод (що і є наочним прикладом промислового капіталу) майже неможливо перенести в іншу країну, на відміну від грошей (фінансовий капітал) [4, с. 2].

Розглядаючи особливості економічної глобалізації, зокрема її асиметрію, неможливо оминати той факт, що глобалізація в останні роки розвивається саме на фінансово-інвестиційній основі, не дивлячись на те, що глобальні відносини зародились на товарних ринках як наслідок збутової, а згодом і виробничої діяльності ТНК. Цьому сприяла велика кількість факторів, серед яких: значні обмеження на товарних ринках, ринках робочої сили та комерційних послуг, а також свобода руху фінансового капіталу у всесвітній інформаційно-комунікаційній мережі.

Світова економічна криза призупинила стрімкий розвиток фінансово-інвестиційної сторони глобалізації. За цей час потік прямих іноземних інвестицій у країни, що розвиваються, значно зменшився, негативно позначившись на і до цього нестабільних економіках цих держав. Однак навіть незважаючи на кризу, найбільшими імпортерами продовжували вважатися азійські країни. У 2009 році потік прямих інвестицій у країни Азії склав 220 млрд дол. Для порівняння: приплив прямих іноземних інвестицій в Україну в тому ж році становив лише 10,2 млрд дол. [4, с. 2].

У 2011 році, не дивлячись на нестабільність світової економіки, прямі іноземні інвестиції збільшились на 17 %, досягнувши 1,5 трлн дол., що трохи перевищило докризовий показник. Цей процес показаний на рис. 4. Саме тому, більшість країн продовжує політику впровадження і регулювання вільного руху капіталу.

Усе сказане можна підсумувати таким твердженням: глобалізація має вкрай суперечливий, складний і неоднозначний характер. У світовому масштабі позитивні і негативні сторони глобалізації нерівномірно розподілені, що і зумовлює більшість світових економічних проблем [4, с. 3].

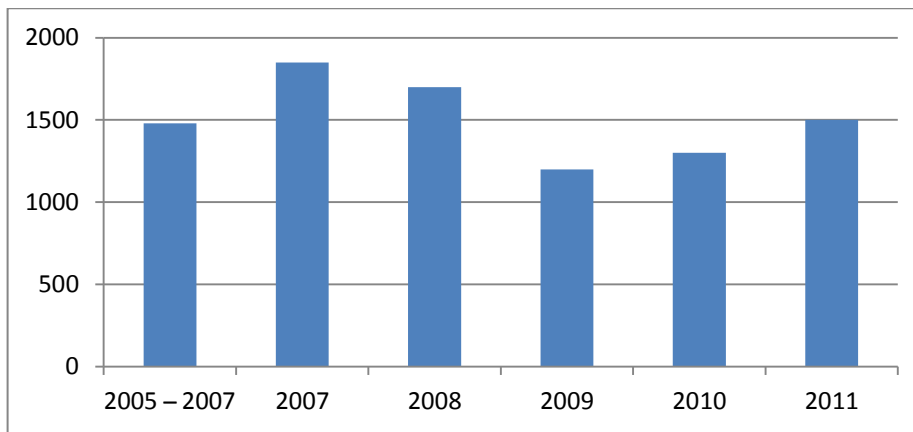

Рис. 4. Потоки прямих іноземних інвестицій у світі станом на 2007 – 2011 роки, млрд дол.

Позитивну сторону глобалізації найчастіше пов'язують саме з прямими іноземними інвестиціями. Їх роль у економічному житті країн дійсно важко переоцінити. Такі інвестиції сприяють розвитку економік країн, які потребують фінансової підтримки, і куди вони, власне, і спрямовані. Інвестиції забезпечують упровадження сучасних, передових технологій, які сприяють збільшенню продуктивності праці, за їхньою допомогою також розширюють розміри експорту та підвищують рівень зайнятості, тим самим забезпечуючи економічне зростання та стабільність у країнах, що розвиваються, та в країнах із ринками, що ще знаходяться на стадії формування. На користь глобалізації МВФ доповідає, що згідно з твердженням його дослідницького департаменту, зі збільшенням прямих іноземних інвестицій на 10 % щодо ВВП темпи економічного зростання підвищуються в середньому на 0,3 % [4, с. 2].

Наведені плюси глобалізації, звісно, не можна піддавати сумніву, але не можна заперечувати й існування іншого боку справи.

До негативних сторін глобалізації відносять таке: обсяг прямих інвестицій знаходиться у прямій залежності від цілого ряду сприятливих умов. Серед них: збалансований державний бюджет, більш-менш стабільна економіка в країні, що потребує інвестицій, достатній рівень розвитку трудового капіталу, проведення ринкових реформ, ведення активної боротьби з корупцією та, взагалі, наявність сформованого фінансово-інвестиційного ринку. Тобто розвинені країни, які зазвичай і є інвесторами, не будуть вкладати свої капітали в наперед відому безнадійну справу, навіть якщо країна-імпортер на даному етапі свого існування дуже потребує капіталовкладень для подальшого розвитку і підтримання державної економіки на рівні достатньому для запобігання виникнення кризи.

Також не на користь глобалізації свідчить той факт, що зростання прямих іноземних інвестицій не має серйозного впливу на збільшення масштабів інтернаціоналізованого виробництва. Йдеться про збільшення сукупного обсягу продукції, виробленої на всіх закордонних філіях окремого ТНК. Це відбувається через те, що виробники бажують випускати переважно більшість своєї продукції у межах власних кордонів.

Аналізуючи все сказане, можна дійти висновку, що економічна глобалізація на даному етапі свого розвитку має більше проблем, ніж переваг. Ці проблеми часто призводять до фінансових криз, які швидко поширюються всіма державами світу. Саме тому виникає потреба у формуванні принципів і механізмів гідного глобального управління, задля усунення глобальних дисбалансів і стабілізації економічного становища у світі. На погляд автора, подолати проблеми світового масштабу можна лише шляхом об'єднання зусиль усіх країн, що беруть участь у міжнародних економічних відносинах.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Резнікова О. О. Нові тенденції розвитку світової економіки: глобальне управління як реальність сьогодення / О. О. Резнікова // *Фінанси України*. – 2011. – № 11. – С. 45–53. 2. Сазонець І. Л. Діалектична єдність процесів глобалізації і регіоналізації світової економіки / І. Л. Сазонець, А. Ю. Гладченко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2011. – № 12(126). – С. 66–71. 3. Родрік Д. Контроль за рухом капіталу в умовах глобалізації / Д. Родрік // *Фінансовий ринок України*. – 2013. – № 1(111). – С. 35. 4. Фролова Т. О. Суперечності і асиметрії інвестиційної глобалізації / Т. О. Фролова // *Економічна наука*. – 2012. – С. 31–36.